

W PROSTOCIE TKWI SIŁA

wydanie III

Ekonomia

dla
bystrzaków

Dowiedz się więcej
o dobrych rynkach,
złym monopolu i inflacji

Zrozum, skąd biorą się
deficyt budżetowy i zyski
z handlu

Poznaj mechanizmy
popytu i podaży

**dr Sean
Masaki Flynn**

assistant professor of economics
Scripps College

Tytuł oryginału: Economics For Dummies, 3rd Edition

Tłumaczenie: Arkadiusz Romanek, z wykorzystaniem fragmentów książki „Ekonomia dla bystrzaków” w przekładzie Filipa Kowalczyka

ISBN: 978-83-283-9591-6

Original English language edition Copyright © 2018 by John Wiley & Sons, Inc., Hoboken, New Jersey
All rights reserved including the right of reproduction in whole or in part in any form.
This translation published by arrangement with John Wiley & Sons, Inc.

Oryginalne angielskie wydanie Copyright © 2018 by John Wiley & Sons, Inc., Hoboken, New Jersey
Wszelkie prawa, włączając prawo do reprodukcji całości lub części w jakiegokolwiek formie, zarezerwowane.
Tłumaczenie opublikowane na mocy porozumienia z John Wiley & Sons, Inc.

Translation copyright © 2020, 2022 by Helion S.A.

Wiley, the Wiley Publishing Logo, For Dummies, Dla Bystrzaków, the Dummies Man logo, Dummies.com, Making Everything Easier and related trade dress are trademarks or registered trademarks of John Wiley and Sons, Inc. and/or its affiliates in the United States and/or other countries. Used by permission.

Wiley, the Wiley Publishing Logo, For Dummies, Dla Bystrzaków, the Dummies Man logo, Dummies.com, Making Everything Easier i związana z tym szata graficzna są markami handlowymi John Wiley and Sons, Inc. i/lub firm stowarzyszonych w Stanach Zjednoczonych i/lub innych krajach. Wykorzystywane na podstawie licencji.

All rights reserved. No part of this book may be reproduced or transmitted in any form or by any means, electronic or mechanical, including photocopying, recording or by any information storage retrieval system, without permission from the Publisher.

Wszelkie prawa zastrzeżone. Nieautoryzowane rozpowszechnianie całości lub fragmentu niniejszej publikacji w jakiegokolwiek postaci jest zabronione. Wykonywanie kopii metodą kserograficzną, fotograficzną, a także kopiowanie książki na nośniku filmowym, magnetycznym lub innym powoduje naruszenie praw autorskich niniejszej publikacji.

Autor oraz wydawca dołożyli wszelkich starań, by zawarte w tej książce informacje były kompletne i rzetelne. Nie biorą jednak żadnej odpowiedzialności ani za ich wykorzystanie, ani za związane z tym ewentualne naruszenie praw patentowych lub autorskich. Autor oraz wydawca nie ponoszą również żadnej odpowiedzialności za ewentualne szkody wynikłe z wykorzystania informacji zawartych w książce.

Fotografia na okładce: © af_istocker / iStockphoto

Drogi Czytelniku!

Jeżeli chcesz ocenić tę książkę, zajrzyj pod adres

<https://dlabystrzakow.pl/user/opinie/ekob3v>

Możesz tam wpisać swoje uwagi, spostrzeżenia, recenzję.

Helion S.A.

ul. Kościuszki 1c, 44-100 Gliwice

tel. 32 231 22 19, 32 230 98 63

e-mail: dlabystrzakow@dlabystrzakow.pl

WWW: <https://dlabystrzakow.pl>

Printed in Poland.

- Kup książkę
- Poleć książkę
- Oceń książkę

- Księgarnia internetowa
- Lubię to! » Nasza społeczność

Spis treści

O autorze	17
Podziękowania od autora	19
Wstęp	21
O książce	22
Naiwne założenia	23
Ikony użyte w książce	24
Nie tylko książka	24
Co dalej?	24

CZĘŚĆ I: EKONOMIA — NAUKA O TYM, JAK LUDZIE RADZĄ SOBIE Z NIEDOBREM

25

ROZDZIAŁ 1: Czym zajmuje się ekonomia i dlaczego powinno nas to obchodzić	27
Krótkie rozważania o historii ekonomii	28
Rozważania o tym, jak wredne, brutalne i krótkie było dawniej ludzkie życie	28
Instytucje, które odpowiadają za wzrost standardu życia	29
Patrząc w przyszłość	30
Ekonomia jako nauka o niedobrze	31
Odesłanie makroekonomii i mikroekonomii do przeciwnych narożników	31
Z bliska i osobiście — mikroekonomia	32
Z oddalenia i całościowo — makroekonomia	35
Zrozumieć, w jaki sposób ekonomiści wykorzystują wykresy i modele	37
Twój pierwszy model: krzywa popytu	38
Rysowanie własnej krzywej popytu	40

ROZDZIAŁ 2:	Lody czy ciastka?	
	— analiza wyborów konsumenckich	43
	Rozważania o modelu ludzkich zachowań	44
	Dążenie jednostek do szczęścia	45
	Wykorzystanie użyteczności do pomiaru poziomu szczęścia	45
	Wpływ zachowań altruistycznych	46
	Własny interes może prowadzić do wspólnego dobra	46
	Nie możesz mieć wszystkiego — analiza ograniczeń	47
	Limit zasobów	47
	Ograniczenia technologiczne	48
	Ograniczenia czasowe	48
	Koszt utraconych korzyści — nieuniknione ograniczenie	49
	Podjmowanie decyzji — czego potrzebujesz? Ile chcesz?	50
	Analiza ograniczeń i niedoskonałości ekonomicznego modelu wyboru	51
	Zrozumienie procesu decyzyjnego w sytuacji braku pełnej wiedzy	52
	Racjonalność w obliczu nieracjonalności	53

ROZDZIAŁ 3:	Produkcja dóbr dla maksymalizacji poczucia	
	zadowolenia z życia	57
	Określenie możliwości produkcyjnych	58
	Klasyfikacja zasobów	59
	Kilka słów wyjaśnienia na temat kapitału ludzkiego	60
	Im więcej, tym gorzej — malejące korzyści	60
	Trochę tu, trochę tam — alokacja zasobów	61
	Graficzna prezentacja możliwości produkcyjnych	62
	Interpretacja kształtu wykresu	64
	Ocena efektywności	65
	Poprawa efektów pracy dzięki lepszej technologii	66
	Decyzja o rodzaju produkcji	67
	Ocena wad i zalet systemu wolnorynkowego oraz interwencjonizmu	68
	Magia rynków — automatyczna alokacja zasobów	69
	Wady systemu wolnorynkowego	72
	Głos za gospodarką mieszaną	74
	Pobudzanie badań nad nowymi technologiami i promowanie innowacji	77

CZĘŚĆ II: MIKROEKONOMIA — NAUKA O ZACHOWANIACH KONSUMENTÓW I PRZEDSIĘBIORSTW 81

ROZDZIAŁ 4: **Podaż i popyt łatwo i przyjemnie83**

Istota popytu	84
Ceny i inne czynniki: co wpływa na krzywą popytu	85
Wykres krzywej popytu	86
Koszty utraconych korzyści — wygląd krzywej popytu	88
Elastyczność cenowa popytu	89
O podaży słów kilka	91
Ilustracja krzywej podaży	91
Elastyczność a skrajne przypadki podaży	95
Interakcja podaży i popytu w poszukiwaniu równowagi rynkowej	96
Poszukiwanie równowagi rynkowej	96
Stabilność równowagi rynkowej	98
Dostosowywanie się do nowych poziomów równowagi, gdy zmienia się podaż lub popyt	100
Wprowadzanie utrudnień dla równowagi rynkowej	102
Wprowadzenie pułapu cenowego	103
Wprowadzenie ceny minimalnej	105

ROZDZIAŁ 5: ***Homo economicus* — świadomy konsument maksymalizujący użyteczność109**

Użyteczność — uniwersalna skala pomiaru szczęśliwości	110
Im więcej, tym mniej — malejąca użyteczność krańcowa	112
Wybór między wieloma możliwościami	
w sytuacji dysponowania ograniczonym budżetem	114
Jak najwięcej użyteczności (krańcowej)	115
Alokacja pieniędzy między dwa dobra	
w celu maksymalizacji użyteczności całkowitej	117
Wyrównywanie użyteczności krańcowej nabytej	
za jednostkę pieniądza dla wszystkich produktów i usług	119
Wyprowadzanie krzywych popytu z malejącej użyteczności krańcowej	122
Wpływ zmian cen na wielkość popytu	123
Wykres zmian cen i ilości w celu stworzenia krzywej popytu	124

ROZDZIAŁ 6:	Esencja kapitalizmu — przedsiębiorstwo	
	maksymalizujące zysk	127
	Celem działania przedsiębiorstwa jest osiągnięcie jak największego zysku ...	128
	W obliczu konkurencji	129
	Warunki zaistnienia konkurencji doskonałej	129
	Biorcy cen, ale wytwórcy ilości	130
	Zyski księgowo a zyski ekonomiczne	132
	Analiza struktury kosztów przedsiębiorstwa	133
	Jednostkowe koszty produkcji	134
	Analiza średnich kosztów zmiennych	136
	Spadek średnich kosztów stałych	137
	Śledzenie zmian średnich kosztów całkowitych	137
	Skupmy się na kosztach krańcowych	138
	Punkty przecięcia krzywej MC z krzywymi AVC i ATC	139
	Przychody krańcowe a koszty krańcowe	141
	Magiczny wzór: tam, gdzie $MR = MC$	142
	Przewidywanie zysków	144
	Ilustracja strat	146
	Wyciągnięcie wtyczki — gdy najlepszym rozwiązaniem	
	jest zaprzestanie produkcji	147
	Różnica między perspektywą krótkoterminową	
	i długoterminową w mikroekonomii	148
	Warunek wstrzymania produkcji w perspektywie krótkoterminowej:	
	gdy koszty zmienne przewyższają przychody całkowite	149
	Warunek wstrzymania produkcji w perspektywie długoterminowej:	
	gdy koszty całkowite przewyższają przychody całkowite	151
ROZDZIAŁ 7:	Dlaczego ekonomiści kochają wolne rynki	
	i konkurencję?	153
	Piękno konkurencyjnych wolnych rynków: gwarancja	
	przewagi korzyści nad kosztami	154
	Analiza warunków niezbędnych dla prawidłowego	
	funkcjonowania rynków	155
	Analiza efektywności wolnych rynków	156
	Wykorzystanie całkowitej nadwyżki do analizy uzyskiwanych korzyści	159
	Gdy wolne rynki tracą wolność — zbędne straty społeczne	164
	Pułapy cenowe a zbędne straty społeczne	164
	Śmierć i podatki: zbędne straty społeczne spowodowane podatkami	166
	Znaki szczególne konkurencji doskonałej:	
	zerowe zyski i najniższe możliwe koszty	169
	Przyczyny i konsekwencje konkurencji doskonałej	169

	Konkurencja doskonała pod lupą	170
	Graficzne przedstawienie zależności między zyskami a wchodzeniem firm na rynek i wychodzeniem z niego	171
ROZDZIAŁ 8:	Monopole — jak daleko byś się posunął, gdybyś nie miał konkurencji?	177
	Analiza maksymalizujących zysk monopolii	178
	Problemy powodowane przez monopole	178
	Źródło problemu: malejące przychody krańcowe	179
	Wybór poziomu produkcji maksymalizującego zysk	184
	Porównanie monopolistów i firm konkurencyjnych	187
	Wielkość produkcji i poziom cen	188
	Niepotrzebne obciążenia społeczne — obliczanie szkód spowodowanych przez monopole	189
	Utrata efektywności	190
	Przykłady dobrych monopolii	191
	Patenty zachętą do innowacji i inwestycji	191
	Ograniczanie nadmiernej liczby konkurentów	192
	Ograniczanie kosztów dzięki monopolom naturalnym	192
	Regulowanie monopolii	193
	Subsydiowanie monopolisty w celu zwiększenia jego produkcji	193
	Narzucanie minimalnych poziomów produkcji	194
	Regulowanie cen monopolisty	194
	Rozbicie monopolu na kilka konkurujących firm	197
ROZDZIAŁ 9:	Oligopol i konkurencja monopolistyczna — warianty pośrednie	199
	Konkurencja czy zmowa?	200
	Podział władzy i kształtowanie cen	201
	Kartele — próba naśladowania monopolistów	201
	Koordynacja działań kartelu to ciężka praca	202
	Zrozumieć motywacje i oszukać kartel	203
	Analiza dylematu więźnia	203
	Wymuszenie porozumienia: rozwiązanie problemu przez realne groźby	206
	OPEC jako przykład trudności związanych z dylematem więźnia	207
	Wykorzystanie pozycji dominującej dla wymuszenia przestrzegania umów przez członków OPEC	208
	Regulacja oligopolii	209
	Podział firmy dominującej	210
	Ustawodawstwo antytrustowe	210

Wariant hybrydowy: konkurencja monopolistyczna	211
Korzyści wynikające ze zróżnicowania produktu	211
W obliczu ograniczonego poziomu zysków	212

CZĘŚĆ III: TEORIE MIKROEKONOMICZNE W PRAKTYCE217

ROZDZIAŁ 10: Prawa własności i ich wady219

Aby rynki pozwalały osiągnąć społecznie optymalne rezultaty	220
Efekty zewnętrzne — odczuwane przez innych koszty	
i korzyści związane z jednostkowymi działaniami	221
Konsekwencje negatywnych efektów zewnętrznych	222
Zapotrzebowanie na dodatnie ilości	
negatywnych efektów zewnętrznych	225
Przeciwdziałanie negatywnym efektom zewnętrznym	225
Konsekwencje pozytywnych efektów zewnętrznych	226
Subsydiowanie dóbr generujących pozytywne efekty zewnętrzne	228
Tragedia wspólnego pastwiska	228
Zadeptanie wspólnego pastwiska	229
Wymieranie gatunków z powodu kiepsko określonych praw własności ...	230
Jak uniknąć tragedii?	230

ROZDZIAŁ 11: Zawodność rynku — asymetria informacji i dobra publiczne233

W obliczu asymetrii informacji	234
Asymetria informacji ogranicza handel	235
O kwaskowatości cytryn słów kilka — rynek samochodów używanych	235
Ubezpieczenia: gdy nie da się ocenić klientów na odległość	239
Zapewnianie dóbr publicznych	243
Opodatkowanie dla zapewnienia dóbr publicznych	244
Zaangażowanie filantropów w finansowanie dóbr publicznych	245
Finansowanie dobra publicznego poprzez sprzedaż	
powiązanego dobra prywatnego	245
Nowa technologia jako dobro publiczne	247

ROZDZIAŁ 12: Ekonomia zdrowia i finansowanie opieki zdrowotnej249

Definicja ekonomiki zdrowia i finansowania służby zdrowia	250
Ograniczenia ubezpieczeń zdrowotnych	251
Selekcja negatywna: kto kupuje ubezpieczenia	251
Walka z selekcją negatywną	252
Porównanie systemów opieki zdrowotnej w skali międzynarodowej	255

Nadmuchany popyt: problemy „darmowej” i taniej opieki medycznej	257
Przeniesienie funduszków na działania o mniejszej wartości	257
Racjonalizacja w ochronie zdrowia	258
Jak radzić sobie z niedoborem i wyższymi cenami?	259
Walka z nieefektywnością przy pomocy administracji	260
Poznajemy singapurskie tajemnice	261
Analiza elementów zmniejszających koszty	261
Ocena kosztów i zysków z procedur medycznych	262
Wsparcie innowacji obniżających koszty	264
Próba skopiowania rozwiązań singapurskich	265

ROZDZIAŁ 13: **Ekonomia behawioralna: badanie irracjonalności267**

U zarania ekonomii behawioralnej	267
Uzupełnienie neoklasycznej ekonomii	
o elementy ekonomii behawioralnej	269
Analiza naszych zadziwiających, nadzwyczaj wydajnych,	
a jednak podatnych na błędy mózgow	270
Odszyfrowywanie heurystyki	271
Modułowość mózgu	272
Przegląd błędów poznawczych	273
Teoria perspektywy	274
Zmniejszające się pakiety i niechęć do strat	275
Efekt framingu i reklamy	276
Kotwiczenie i wyciągi z kart kredytowych	277
Efekt posiadania	277
Uwzględnienie błędu skłonności do utrzymania <i>status quo</i>	278
Na przekór myopii i niespójności dynamicznej	279
Skupmy się na myopii	279
Walka z brakiem spójności dynamicznej	280
Rozwiązanie problemów z samokontrolą	
dzięki konsekwencji zobowiązań	280
Ocena uczciwości i własne korzyści	281
Definicja uczciwości	282
Badanie danych doświadczalnych dowodzących uczciwości	282
Analiza wniosków z eksperymentów	284

CZĘŚĆ IV: MAKROEKONOMIA — NAUKA O WZROŚCIE GOSPODARCZYM I STABILNOŚCI287

ROZDZIAŁ 14: **Jak ekonomiści analizują stan gospodarki289**

PKB jako narzędzie śledzenia stanu gospodarki	290
Produkty i usługi niewliczane do PKB	291
Co składa się na PKB?	291
Przepływ dochodów i aktywów	293
Obieg pieniądza	294
Uwzględnianie w PKB produktów i usług, kiedy zostały wyprodukowane, a nie kiedy zostały sprzedane	296
Dobry, zły i brzydki — wszystko zwiększa PKB	297
Analiza składu PKB	297
C jak konsumpcja (to mi się podoba!)	298
I jak inwestycje kapitałowe	300
Wielkie G (G jak państwo)	301
NX jak eksport minus import	302
Handel międzynarodowy i jego wpływ na gospodarkę	303
Deficyt handlowy może być korzystny!	304
Uwzględnienie aktywów — liczy się nie tylko gotówka	305
Wykorzystywanie przewagi komparatywnej	307

ROZDZIAŁ 15: **Frustracja inflacyjna — dlaczego większa ilość pieniędzy nie zawsze jest dobra311**

Kupić sobie inflację — ryzyko związane z nadmiarem pieniędzy w obiegu	313
Równoważenie podaży pieniądza i popytu na pieniądź	313
Uleganie pokusie inflacji	316
Podsumowanie konsekwencji inflacji	319
Pomiary inflacji — indeksy cenowe	321
Tworzenie własnego koszyka dóbr	322
Obliczanie tempa inflacji	323
Ustalanie indeksu cen	323
Określanie faktycznego poziomu życia za pomocą indeksu cen	325
Problemy związane z indeksami cen	326
Wycenić przyszłość — nominalne i realne stopy procentowe	327
Równanie Fishera	328
Świadomość niedoskonałości prognoz	328

ROZDZIAŁ 16: Zrozumieć przyczyny recesji	331
Analiza cyklu koniunkturalnego	332
Produkcja w warunkach pełnego zatrudnienia	333
Powrót do poziomu Y^* — naturalna konsekwencja dostosowania się poziomu cen	334
Reakcja na wstrząs gospodarczy — skutki krótko- i długofalowe	335
Definicja kilku kluczowych terminów	335
Istota P — dostosowywanie się cen w dłuższej perspektywie czasowej	337
Wstrząs dla systemu — dostosowanie się do zmiany poziomu popytu zagregowanego	338
Sztywne ceny w perspektywie krótkookresowej	338
Złożenie perspektyw krótko- i długookresowej	342
Droga do recesji — lepkość cen	343
Obniżka wynagrodzeń lub poziomu zatrudnienia	344
Sumowanie kosztów wynagrodzeń i zysków	345
Powrót do Y^* a interwencja państwa	345
Powrót do równowagi przy lepkich cenach — model Keynesa	346
Dostosowanie poziomu zapasów zamiast poziomu cen	348
Pobudzanie wzrostu PKB zgodnie z modelem Keynesa	356
 ROZDZIAŁ 17: Zwalczenie recesji za pomocą polityki pieniężnej i fiskalnej	 359
Pobudzanie popytu w celu zakończenia recesji	360
Cel: poziom produkcji w warunkach pełnego zatrudnienia	360
Przesunięcie krzywej AD w prawo — przywrócenie ludzi do pracy	362
Generowanie inflacji — ryzyko nadmiernej stymulacji	363
Próba zwiększenia poziomu produkcji ponad Y^*	363
Śledzenie zmian poziomu płac realnych	365
Nieudana stymulacja — co się dzieje, gdy ludzie się jej spodziewają?	367
Arkana polityki fiskalnej	371
Wzrost wydatków państwowych w celu przyspieszenia końca recesji	371
Radzenie sobie z deficytem	373
Polityka pieniężna rozebrana na czynniki pierwsze	375
Korzyści z pieniądza fiducyjnego	376
Można mieć za dużo pieniędzy!	377
Kilka słów o obligacjach	379
Związki cen obligacji i stóp procentowych	380
Zmiana poziomu podaży pieniądza w celu zmiany poziomu stóp procentowych	381
Obniżenie poziomu stóp procentowych w celu pobudzenia gospodarki	382
Racjonalne oczekiwania a ograniczenia polityki pieniężnej	383
Wielka recesja i luzowanie ilościowe	386

ROZDZIAŁ 18: Analiza przyczyn i efektów kryzysów finansowych389

Jak powstają bańki spekulacyjne napędzane długami	390
Pochwała zapożyczania się w rozkwitającej gospodarce	391
Coraz większe pożyczki uzasadnione wzrostem wartości zabezpieczenia	391
Rozluźnienie polityki kredytowej	392
Zwiększenie kwoty pożyczki w nadziei na zysk	393
Tempo rośnie	393
Huk pękającej bańki spekulacyjnej	394
Odwrócenie dźwigni: próba spłaty długu przy spadających cenach	394
Bankructwa banków spowodowane pękającymi bankkami cenowymi	395
Droga ku recesji	396
Po kryzysie: analiza drogi do poprawy kondycji gospodarki	397
Słabość systemu bankowego	397
Walka z niedopasowaniem strukturalnym	398
Ograniczenia polityki państwowej	399

CZĘŚĆ V: DEKALOGI401

ROZDZIAŁ 19: Dziesięć atrakcyjnych błędnych

tez ekonomicznych403

Błędna koncepcja stałego nakładu pracy	403
Zmagamy się z problemem przeludnienia	404
Mylenie następstwa z przyczynowością	405
Protekcjonizm najlepszym rozwiązaniem dla zagranicznej konkurencji	405
Błąd uogólniania	406
Jeśli coś warto zrobić, zaangażuj się w stu procentach	406
Wolne rynki są niebezpiecznie niestabilne	407
Niskie płace za granicą oznaczają, że bogate kraje nie są w stanie konkurować z tymi o niskich kosztach zatrudnienia	407
Stawki podatkowe nie wpływają na wkładany w pracę wysiłek	408
Zapominanie o niezamierzonych konsekwencjach działań politycznych	409

ROZDZIAŁ 20: Dziesięć wartościowych koncepcji ekonomicznych411

Spółeczeństwo jest zamożniejsze, jeśli wszyscy dążą do realizacji swoich własnych interesów	412
Wolne rynki wymagają regulacji	412
Wzrost gospodarczy zależy od postępu technologicznego	412
Wolność i demokracja czynią nas bogatszymi	413
Edukacja podnosi standard życia	413
Ochrona prawa własności intelektualnej sprzyja innowacjom	413

Żle zdefiniowane prawa własności są przyczyną wszelkich problemów ekologicznych	414
Międzynarodowy handel jest korzystny	414
Państwo może zarządzać dobrami publicznymi	415
Zapobieganie inflacji jest proste	415
ROZDZIAŁ 21: (Okolo) dziesięciu sławnych ekonomistów	417
Adam Smith	418
David Ricardo	418
Karol Marks	418
Alfred Marshall	419
John Maynard Keynes	420
Kenneth Arrow i Gerard Debreu	420
Milton Friedman	421
Paul Samuelson	421
Robert Solow	422
Gary Becker	422
Robert Lucas	423
CZĘŚĆ VI: DODATKI	425
Dodatek A	427
Skorowidz	437

- ▶▶ Przegląd historii ekonomii.
- ▶▶ Jak ludzie radzą sobie z niedoborem?
- ▶▶ Podział na makro- i mikroekonomię.
- ▶▶ Parę słów o wykresach i modelach, których ekonomiści uwielbiają używać.

Rozdział **1**

Czym zajmuje się ekonomia i dlaczego powinno nas to obchodzić

Ekonomia to nauka, która bada, jak ludzie i społeczeństwa podejmują decyzje, pozwalające im na uzyskanie maksymalnych korzyści przy najlepszym wykorzystaniu ograniczonych zasobów. A ponieważ każde państwo, każde przedsiębiorstwo i każda osoba muszą się liczyć z ograniczeniami i przeszkodami, ekonomia ma wpływ dosłownie na każdy aspekt życia ludzkiego. Mógłbyś na przykład nie czytać teraz tej książki, tylko robić coś innego. Ćwiczyć. Oglądać jakiś film. Rozmawiać z przyjacielem. Jedyną przyczyną, dla której powinieneś czytać ten rozdział, jest to, że jego lektura jest najlepszym możliwym sposobem wykorzystania Twojego ograniczonego czasu. Podobnie powinieneś mieć nadzieję, że papier i farba drukarska użyte do wydrukowania tej książki zostały optymalnie wykorzystane i że każda złotówka pochodząca z podatków jest wydawana przez rząd w najlepszy możliwy sposób, a nie roztrwaniana.

Ekonomia dotyczy sedna tych zagadnień, zapewniając podstawy do analizy zachowania konsumentów i przedsiębiorstw, a także instytucji społecznych i politycznych, aby się przekonać, na ile właściwie spożytkowują one ograniczone zasoby ludzkości, by zapewnić ludziom towary i usługi najlepiej zaspokajające ich potrzeby i pragnienia.

Krótkie rozważania o historii ekonomii

Aby lepiej zrozumieć dzisiejszą sytuację ekonomiczną i to, jaki rodzaj polityki i zmian instytucjonalnych może przynieść największą poprawę, konieczne jest spojrzenie z pewnej perspektywy na historię ekonomii. Dzięki temu zrozumiemy, jak to się stało, że ludzkość znalazła się na obecnym etapie. Zostań ze mną: postaram się sprawić, aby ten historyczny wywód był możliwie jak najmniej nużący.

Rozważania o tym, jak wredne, brutalne i krótkie było dawniej ludzkie życie

Przez większą część dziejów ludzkości naszym przodkom niezbyt dobrze wychodziło efektywne wykorzystywanie ograniczonych zasobów. Standard życia był niski, ludzie wiedli żywoty krótkie, żyli w nędzy i raczej nie korzystali powszechnie i nieustannie z uroków życia. Przypomnijmy kilka statystyk, które uległy zmianie dopiero kilka wieków temu. Wcale nie tak dawno:

- ▶▶ Oczekiwana średnia długość życia człowieka wynosiła około 25 lat.
- ▶▶ Ponad 30% noworodków nie dożywało swoich piątych urodzin.
- ▶▶ Prawdopodobieństwo śmierci kobiety przy porodzie wynosiło 10%.
- ▶▶ Większość ludzi osobiście doświadczała straszliwych chorób i (lub) głodu.
- ▶▶ Standard życia kolejnych pokoleń nie był wyższy niż poprzednich. Z wyjątkiem szlachetnie urodzonych niemal wszyscy ludzie przez kolejne stulecia żyli na poziomie minimum egzystencji.

W ciągu ostatnich 250 lat sytuacja uległa diametralnej zmianie. Ludzka innowacyjność doprowadziła do wynalezienia i wykorzystywania elektryczności, silników, skomplikowanych maszyn, komputerów, radia, telewizji, biotechnologii, naukowo wspomaganego rolnictwa, antybiotyków, samolotów i opracowania niezliczonych nowych technologii. Wynalazki pozwalały lepiej wykorzystywać ograniczone zasoby powietrza, wody i ziemi dane ludziom na naszej planecie. W efekcie doszło do niewyobrażalnej poprawy standardu życia i wzrostu oczekiwanej długości życia do ponad 70 lat na całym świecie. Wiele osób może sobie obecnie pozwolić na mieszkanie, odzież i jedzenie znacznie lepszej jakości niż to, o którym kilkaset lat temu zwykli ludzie mogli tylko pomarzyć.

Oczywiście wciąż jeszcze nie można mówić o sytuacji idealnej. Duże obszary nędzy są nadal smutną rzeczywistością w wielu rejonach świata i nawet najbogatsze narody muszą radzić sobie z problemami ekonomicznymi takimi jak bezrobocie oraz koniecznością przekwalifikowania pracowników z podupadających gałęzi przemysłu tak, aby znaleźć im zatrudnienie w tych, które rozwijają się bez przeszkód. Niemniej fakt pozostaje faktem, że społeczeństwo się bogaci i że w większości krajów udaje się podtrzymać wzrost gospodarczy. W efekcie standard życia z roku na rok wzrasta.

Instytucje, które odpowiadają za wzrost standardu życia

Oczywistą przyczyną wyższego standardu życia, który cały czas rośnie, jest to, że ludzie dopiero niedawno odkryli wiele nowych technologii i ciągle odkrywają kolejne. Niemniej po głębszym zastanowieniu można zadać sobie pytanie dlaczego technologicznie innowacyjne społeczeństwo nie powstało wcześniej.

Starożytni Grecy wymyślili prostą maszynę parową i swoisty „automat”, w którym można było kupić coś za monety. Opracowali nawet podstawę teorii, która mogła posłużyć do stworzenia programowalnego komputera. Ale jakoś nie udało im się spowodować rewolucji przemysłowej i wejść na ścieżkę trwałego rozwoju gospodarczego.

I pomimo faktu, że w każdym społeczeństwie na Ziemi rodziły się wyjątkowo bystre jednostki, dopiero w XVIII wieku w Anglii rozpoczęła się rewolucja przemysłowa. Dopiero wówczas znacząco podniósł się standard życia przedstawicieli wielu narodów i rośnie do dziś rok po roku.

ZAPAMIĘTAJ

Jakie to połączone czynniki spowodowały tak radykalne przyspieszenie tempa wzrostu gospodarczego pod koniec XVIII wieku? Krótka odpowiedź brzmi: stało się tak, bo doszło do nałożenia się na siebie efektów wynikających z działalności następujących instytucji:

- ▶▶ **Demokracja** — ponieważ zwykli szarzy ludzie w każdym społeczeństwie stanowili większość, nadejście demokracji oznaczało, że odtąd przedstawiciele władzy reprezentowali interesy całego społeczeństwa. W efekcie doszło do fundamentalnej zmiany polityki rządu, który zaczął bardziej liczyć się z opinią kupców i wytwórców dóbr oraz usług, a nie arystokracji.
- ▶▶ **Spółki z ograniczoną odpowiedzialnością** — dzięki tej strukturze biznesowej inwestorzy ponoszą odpowiedzialność tylko do wysokości swojego wkładu, a nie odpowiadają za długi spółki, których nie jest ona w stanie uregulować. Ograniczona odpowiedzialność znacznie zmniejszyła ryzyko inwestowania i w konsekwencji spowodowała wzrost liczby inwestycji.
- ▶▶ **Prawo patentowe chroniące wynalazców** — przed uregulowaniem prawnym kwestii patentów pomysły były zazwyczaj kradzione, zanim przyniosły twórcom jakiegokolwiek zyski. Dając wynalazcom wyłączność na sprzedaż ich pomysłów na

rynku, patenty stały się finansową motywacją dla wielu różnych wynalazców. W efekcie pojawili się „pełnoetatowi” wynalazcy — ludzie żyjący z wymyślania wynalazków.

- ▶▶ **Powszechne wykorzenienie analfabetyzmu i krzewienie oświaty** — nowe technologie nie powstaną bez wykształconych wynalazców. Natomiast bez wyedukowanej siły roboczej nie może być mowy o rozpoczęciu masowej produkcji dóbr. Dlatego też decyzja wielu państw o wprowadzeniu obowiązku szkolnego, najpierw na poziomie podstawowym, a potem również średnim, utworzyła drogę do gwałtownego i stałego wzrostu gospodarczego.

Wymienione powyżej rozwiązania i zmiany w polityce przyniosły wzrost gospodarczy, zapewniły ludziom nowe możliwości rozwoju i zapewniły dostatek, o jakim wcześniej nie słyszano. Społeczeństwa zaczęły korzystać z dobrobytu na tak wielką skalę, że największym wyzwaniem stojącym przed służbą zdrowia wielu krajów stało się rozwiązanie problemu otyłości.

Patrząc w przyszłość

Wielkim wyzwaniem, z którym przyjdzie nam się zmierzyć w przyszłości, jest uzyskanie jeszcze większych korzyści z ograniczonych zasobów. Musimy sobie z nim poradzić, ponieważ z problemami takimi jak wzrost śmiertelności wśród noworodków, praca dzieci, niedożywienie, choroby endemiczne, analfabetyzm i bezrobocie — można uporać się właśnie dzięki podniesieniu standardu życia i zgromadzeniu środków finansowych, dzięki którym tym problemom można przeciwdziałać.

Trzeba zwrócić uwagę na fakt, że z niektórymi problemami wynikającymi z ubóstwa społeczeństw można sobie poradzić poprzez rozszerzenie na uboższe społeczeństwa działania instytucji, które już raz udowodniły swoją skuteczność w krajach rozwiniętych, wspierając dążenie do poprawy standardu życia. Co więcej, kraje rozwijające się mogą uczyć się na błędach popełnionych przez kraje bogatsze — mowa o wykorzystaniu zasobów i wzroście gospodarczym przy wdrożeniu systemu ochrony przed zanieczyszczeniem środowiska, wymieraniem gatunków lub szybkim i powszechnym grabieżczym wykorzystaniem zasobów naturalnych.

WSKAZÓWKA

I dlatego moim zdaniem są dwa bardzo dobre i wzajemnie ze sobą powiązane powody, które powinny skłonić Cię do lektury tej książki i poznania tajników ekonomii:

- ▶▶ **Dowiesz się, jak funkcjonują nowoczesne gospodarki.** To pozwoli Ci nie tylko zrozumieć, dlaczego tak znacznie wzrósł standard życia, ale i zidentyfikować obszary, w których pojawia się potencjał do udoskonaleń.
- ▶▶ **Zdobędziesz gruntowną wiedzę na temat fundamentalnych zasad ekonomii, która pozwoli Ci ocenić propozycje polityków (między innymi) dotyczące polityki gospodarczej.** Po lekturze tej książki będziesz umieć oddzielić ziarno od plew.

Ekonomia jako nauka o niedoborze

Niedobór jest fundamentalnym i nieuniknionym zjawiskiem leżącym u podstaw potrzeby nauki ekonomii. Nie masz nawet w przybliżeniu dość czasu ani zasobów, aby zapewnić sobie wszystko, czego pragniesz, więc ludzie muszą podejmować trudne decyzje dotyczące tego, co mają produkować i konsumować. Jeśli nie można mieć wszystkiego, to przynajmniej warto mieć wszystko to, co można osiągnąć w określonych okolicznościach. Bez niedoboru czasu, zasobów, informacji, dóbr konsumpcyjnych, pokoju i dobrej woli na Ziemi ludziom niczego by nie brakowało. W rozdziale 2. zajmę się kwestią niedoboru i kompromisów, do jakich niedobór zmusza ludzi.

Ekonomiści analizują decyzje podejmowane przez ludzi w celu zmaksymalizowania poziomu zadowolenia w świecie niedoboru. Proces ten okazuje się blisko związany z *zasadą malejących korzyści*, opisującą smutny fakt, że każda dodatkowa ilość zasobu wprowadzona do procesu produkcyjnego przynosi coraz mniejsze efekty.

Podobnie jak niedobór, tak zmniejszające się zyski są nieuniknioną rzeczywistością, dlatego w rozdziale 3. wyjaśnię, jak ludzie bardzo mądrze radzą sobie z tym zjawiskiem w celu jak najlepszego wykorzystania ograniczonych zasobów pozostających do ich dyspozycji.

Odesłanie makroekonomii i mikroekonomii do przeciwnych narożników

Głównym kryterium, wedle którego podzieliłem materiał zawarty w tej książce, jest rozbicie ekonomii na dwa działy:

- ▶▶ *Mikroekonomia* skupia się na jednostkach i autonomicznych firmach. W przypadku tych pierwszych wyjaśnia, jak ludzie zachowują się w sytuacjach, gdy muszą wydać pieniądze lub zainwestować swoje oszczędności. W przypadku tych drugich dyscyplina ta koncentruje się na reakcjach przedsiębiorstw na rynku w dążeniu do zmaksymalizowania zysku i w kontekście konkurencji z innymi podmiotami.
- ▶▶ *Makroekonomia* zajmuje się gospodarką jako organiczną całością, koncentrując się na ogólnoeconomicznych czynnikach, takich jak stopy procentowe, inflacja i bezrobocie. Obejmuje również rozważania na temat wzrostu gospodarczego i tego, jak rząd wykorzystuje politykę fiskalną i politykę pieniężną do minimalizowania konsekwencji recesji.

U podstaw zarówno mikro-, jak i makroekonomii leżą te same zasady, takie jak niedobór (niedomiar zasobów) i zasada malejących korzyści. Z tego powodu, zanim przejdę do zgłębiania mikroekonomii w części II, a makroekonomii w części III, resztę części I poświęcę na wyjaśnienie podstawowych reguł dotyczących całej ekonomii.

Z bliska i osobiście — mikroekonomia

Mikroekonomia jest nauką o zachowaniu najmniejszych trybików w maszynie gospodarki, zajmującą się podstawowymi podmiotami sprawczymi, a mianowicie indywidualnymi konsumentami i przedsiębiorstwami. W tej części rozdziału skoncentruję się na szczególnych cechach mikroekonomii: podaży i popycie, konkurencji, prawach własności, problemach dotyczących rynków i kwestiach ekonomicznych w służbie zdrowia.

Równoważenie podaży i popytu

We współczesnej gospodarce przedsiębiorstwa oraz ich klienci produkują i konsumują wszystko, co zostaje wytworzone. Zasada równoważenia popytu i podaży przekłada się na produkcję oraz na ceny produktów na rynkach konkurencyjnych. Producenci decydują o podaży, konsumenci o popycie, a ich wzajemna interakcja na rynkach wpływa na to, co zostaje wyprodukowane i ile to kosztuje (patrz rozdział 4., w którym znajdziesz więcej szczegółów).

Konsumenci podejmują decyzje ekonomiczne, które mają na celu zmaksymalizowanie ich szczęśliwości przy ograniczonych dochodach. Najpierw oceniają *użyteczność* lub poziom satysfakcji, jaki przyniesie im każde działanie. Następnie analizują koszty i potencjalne korzyści wyboru kierunku działania, który zapewni im największą satysfakcję przy ograniczonych dochodach. Te decyzje kształtują krzywe popytu, które wpływają na ceny i poziom produkcji na rynku. Tymi zagadnieniami zajmuję się w rozdziale 5.

W podobny sposób decyzje mające na celu maksymalizację zysku podejmowane przez przedsiębiorstwa kształtują krzywe podaży wpływające na sytuację rynkową. Każda firma decyduje, co wyprodukować i w jakiej ilości, porównując koszty i przychody. Jednostka produkcji zostanie wyprodukowana tylko wtedy, gdy spowoduje to zwiększenie zysku producenta. Firma wyprodukuje dane dobro tylko wtedy, gdy wzrost przychodów ze sprzedaży przekroczy jednostkowy koszt produkcji. Tego rodzaju zachowania są podstawą do wyliczania wzrostu krzywych podaży i tego, w jaki sposób wpływają one na ceny i poziomy produkcji na rynkach (zajmuję się tym w rozdziale 6.).

Rozważania o zaletach konkurencji

Możesz nie być wielkim zwolennikiem firm dążących do maksymalizacji zysku, jednak ekonomiści je kochają — przynajmniej dopóty, dopóki funkcjonują one w konkurencyjnych gałęziach gospodarki. Dlaczego? Dlatego, że zmuszone do

walki konkurencyjnej przedsiębiorstwa trzymają się dwóch naprawdę wspianych praw ekonomicznych:

- ▶▶ Konkurencyjne przedsiębiorstwa są *alokacyjnie efektywne*, co oznacza po prostu, że produkują towary i usługi najbardziej pożądane przez konsumentów.
- ▶▶ Konkurencyjne przedsiębiorstwa są *produkcyjnie efektywne*, co znaczy, że produkują te towary i usługi po najniższych możliwych kosztach.

ZAPAMIĘTAJ

Te dwie cechy konkurencyjności są kluczem do zrozumienia znanej koncepcji *niewidzialnej ręki* Adama Smitha, głoszącej, że w warunkach ograniczeń narzuconych przez konkurencję, przejawiana przez każde przedsiębiorstwo żądza zysku skłania je do działania w społecznie optymalny sposób, tak jakby było kierowane przez niewidzialną rękę. Tę koncepcję (i wiele innych korzyści płynących z konkurencji) omawiam w rozdziale 7.

Analiza problemów wynikających z braku konkurencji

Niestety, nie wszystkie firmy funkcjonują w warunkach rynku konkurencyjnego. A gdy tak się dzieje, nie działają one w społecznie optymalny sposób. Najbardziej ekstremalnym przykładem niezdrowej zmiany warunków działalności gospodarczej przy braku konkurencji jest *monopol*, czyli sytuacja, gdy w jednej branży funkcjonuje tylko jedno przedsiębiorstwo, które nie musi walczyć o pozycję na rynku z innymi firmami. Monopoliści niechętnie ograniczają produkcję, aby podnieść ceny i zwiększyć swoje zyski. Te szkodliwe dla konsumentów działania może zakończyć tylko interwencja rządu.

Mniej skrajnym przypadkiem konsekwencji braku konkurencji jest *oligopol*, czyli sytuacja, gdy w danej branży działa ograniczona liczba przedsiębiorstw. W takich przypadkach często dochodzi pomiędzy tymi firmami do zмовy, tak aby nie musiały konkurować ze sobą i dzięki temu mogły utrzymać wysoki poziom cen oraz zwiększać zyski. Utrzymanie *status quo* na tak ukształtowanym rynku jest trudne. Firmom trudno bowiem dotrzymywać ustaleń, co koniec końców kończy się tym, że oligopoliści jednak ze sobą konkurują, pomimo podejmowania wielkich wysiłków, aby tego nie czynić. Z tego powodu nie zawsze konieczne są regulacje narzucane przez państwo. Tematem monopolu zajmę się w rozdziale 8., a o oligopolach przeczytasz w rozdziale 9.

Reformowanie praw własności

ZAPAMIĘTAJ

Na zdolności rynków i konkurencji do przynoszenia efektów korzystnych z punktu widzenia społeczeństwa można polegać tylko pod warunkiem stworzenia przez społeczeństwo dobrego systemu praw własności. *Prawo własności* pozwala jednostce autorytarnie decydować o wykorzystaniu zasobu produkcyjnego. Tak więc na przykład osoba, która ma prawo własności jakiejś nieruchomości gruntowej (czyli jest właścicielem ziemi) może zdecydować, czy będzie ona wykorzystana pod uprawy rolnicze, stanie się działką rekreacyjną czy powstanie na jej miejscu

rezerwat przyrody¹. Niemal wszystkie przypadki zanieczyszczenia środowiska i wymierania gatunków są bezpośrednią konsekwencją niewłaściwie zdefiniowanych praw własności, przez które pojawiają się zachęty do czynienia zła. Ekonomiści bardzo poważnie podchodzą do tego problemu i bardzo się starają zreformować prawa własności, tak aby zmniejszyć zanieczyszczenie i zatrzymać wymieranie gatunków. Te kwestie omawiam w rozdziale 10.

Sposoby radzenia sobie z innymi częstymi przypadkami zawodności rynku

Monopole, oligopole i kiepsko zdefiniowane prawa własności prowadzą do czegoś, co ekonomiści nazywają *zawodnością rynku* — sytuacji, w której rynki generują społecznie nieoptymalne efekty. Dwa inne, częste powody zawodności rynku to asymetria informacji i istnienie dóbr publicznych.

- ▶▶ **Asymetria informacji** ma miejsce wówczas, gdy kupujący wie więcej niż sprzedający o jakości dobra, którego zakup negocjuje, albo w sytuacji odwrotnej, czyli gdy sprzedający wie więcej niż kupujący. Z powodu tej nierówności pozycji stron i spowodowanych nią podejrzeń wiele potencjalnie korzystnych transakcji ostatecznie nie zostaje zawartych.
- ▶▶ **Dobra publiczne** to produkty lub usługi, których nie można zaoferować tylko jednej osobie. Gdy do takich dóbr ma dostęp tylko jedna osoba, powstaje konieczność zaoferowania ich wszystkim. (Przykładem niech będzie pokaz sztucznych ogni). Problemem jest to, że większość ludzi stara się czerpać korzyści z dóbr publicznych bez ponoszenia jakichkolwiek kosztów.

Obie te sytuacje i sposoby radzenia sobie z nimi omawiam w rozdziale 11.

Diagnozowanie ekonomiki opieki zdrowotnej

Chyba nikomu nie jest obcy niepokój o dostęp do niedrogiej, wysokiej jakości opieki medycznej, tej świadczonej przez państwowe jednostki publicznej służby zdrowia, systemy ubezpieczeń finansowane przez pracodawcę lub te jednostki niepubliczne, za które każdy z nas może płacić z własnej kieszeni. Każdy system opieki medycznej zapewnia różne zachęty, które mogą mieć wpływ na wydajność, wykorzystanie i koszty — i czasami nie wszystko wydaje się tu działać zgodnie z dobrymi standardami. W rozdziale 12. zajmę się opisem systemu zachęt, przepisów i strategii działań, dzięki któremu można poprawić zasięg dostępności opieki medycznej i zmniejszyć jej koszty zgodnie z prawami ekonomii.

¹ Oczywiście po uzyskaniu zgody na przekształcenie przez stosowny organ — urząd gminy bądź starostwo powiatowe, w zależności od tego, czy został przyjęty na tym terenie plan zagospodarowania przestrzennego, czy nie — *przyp. red.*

Zrozumienie ekonomii behawioralnej

Ludzie nie zawsze zachowują się racjonalnie, co nie jest bez znaczenia, bowiem większość praw ekonomii jest odpowiedzią na pytanie, jak postępuje racjonalna osoba w takiej czy innej sytuacji rynkowej. *Ekonomia behawioralna* wypełnia tę lukę, tłumacząc nieracjonalne decyzje podejmowane przez jednostki. Po czterech miliardach lat ewolucji człowiek dysponuje mózgiem, który nie zawsze funkcjonuje bez błędów. Zdarza się, że popełniamy błędy dlatego, że jesteśmy zbyt pewni siebie, za bardzo koncentrujemy się na chwili bieżącej, rozpraszamy się pod wpływem zalewu nieistotnych dla nas informacji albo podejmujemy decyzje finansowe wówczas, gdy nie potrafimy spojrzeć na nie z innej perspektywy. W rozdziale 13. staram się znaleźć racjonalne wytłumaczenie nieracjonalnych zachowań. To będzie szalenie radosne doświadczenie.

Z oddalenia i całościowo — makroekonomia

Makroekonomia ujmuje gospodarkę jako zunifikowaną całość. Studia makroekonomiczne niosą ze sobą wiele korzyści, ponieważ określone czynniki, takie jak stopy procentowe czy polityka podatkowa, mają wpływ na całą gospodarkę. Ponadto gdy gospodarka przechodzi okres recesji lub gwałtownego ożywienia, efekty są odczuwane przez każdą osobę i firmę. W tej części pokrótce objaśnię podstawowe prawa makroekonomii.

Analiza stanu gospodarki

Ekonomiści wyliczają produkt krajowy brutto (PKB), czyli wartość wszystkich dóbr i usług wytworzonych w gospodarce w danym okresie, zwykle na przestrzeni kwartału lub roku. Pomiar ten jest niezbędny, gdyż jeśli nie umiemy zmierzyć, jak radzi sobie gospodarka, nie jesteśmy w stanie powiedzieć, czy polityka rządu, która z założenia ma doprowadzić do wzrostu gospodarczego, spełnia swoje zadanie. Wszystkie zagadnienia dotyczące PKB omówię w rozdziale 14.

Inflacja to miara tego, jak zmienia się w czasie poziom cen. Temat ten, któremu poświęcam rozdział 15., ma znaczenie kluczowe, ponieważ wysoki poziom inflacji zwykle łączy się z wielkimi problemami gospodarczymi, takimi jak głębokie recesje czy niewyplącalność państw.

Studia nad inflacją są ważne również dlatego, że prowadzą do ważnej konstatacji: kiepska polityka rządowa jest na ogół głównym winowajcą wysokiej inflacji. A zatem odpowiedzialność za wysoką inflację spada w całości na rządy.

Rzut oka na handel międzynarodowy

O handlu międzynarodowym mówimy wtedy, gdy konsumenci, firmy lub rządy kupują produkty lub zasoby wyprodukowane w innych krajach. Ponieważ często się zdarza, że importowane towary stanowią konkurencję dla towarów produkowanych lokalnie, handel międzynarodowy stale prowadzi do pojawiania się kontrowersji politycznych, gdy pojawiają się próby narzucania ceł importowych lub kwot liczbowych po to, aby ograniczyć import i ułatwić życie krajowym producentom.

Te spory nasilają się z powodu zastrzeżeń dotyczących humanitarnych warunków pracy w krajach eksportujących tańsze towary. Pojawiają się także wątpliwości dotyczące tego, czy zagraniczni producenci są niesprawiedliwie subsydiowani przez swoje rządy i czy kurs walut nie jest sztucznie modyfikowany przez zagraniczne rządy, aby zapewnić krajowym producentom przewagę nad firmami z innych państw. W rozdziale 14. znajdziesz wyjaśnienia dotyczące sposobu analizy ekonomicznej tych zagadnień w kontekście globalizacji.

Rozpoznawanie przyczyn recesji i walka z nią

ZAPAMIĘTAJ

O *recesji* mówimy wówczas, gdy liczba produkowanych dóbr i usług oferowanych na określonym rynku zaczyna się zmniejszać. Recesja ma nieprzyjemne konsekwencje z dwóch powodów:

- ▶▶ Mniejsza produkcja prowadzi do ograniczenia konsumpcji.
- ▶▶ Wielu ludzi traci pracę, ponieważ firmy nie potrzebują wielu pracowników do wyprodukowania mniejszej liczby dóbr i usług.

Recesja nie znika, ponieważ czynniki instytucjonalne w gospodarce bardzo utrudniają spadek cen. Gdyby ceny *mogły* spaść szybko i łatwo, czas recesji szybko dobiegłby końca. Jednak ponieważ ceny nie mogą szybko i łatwo spadać, ekonomiści muszą opracowywać strategie przeciwdziałające stagnacji, aby wydobywać gospodarkę z recesji najszybciej, jak to możliwe.

Powstanie strategii przeciwdziałania recesji zawdzięczamy przede wszystkim brytyjskiemu ekonomście Johnowi Maynardowi Keynesowi, który w 1936 roku napisał pierwszą książkę poświęconą makroekonomii i zagadnieniu zwalczaniu recesji. W rozdziale 16. prezentuję jego model ekonomii, pokazując, w jaki sposób uwzględnia on *explicite* fakt, że ceny nie mogą szybko i łatwo spaść, aby zakończyć recesję. Ponieważ model Keynesa zakłada swoistą „lepkość” cen, jest on najlepszym sposobem zilustrowania konsekwencji zastosowania dwóch narzędzi, które *mogą* pomóc w wydzwignięciu gospodarki z recesji.

ZAPAMIĘTAJ

Te narzędzia to: polityka fiskalna i polityka pieniężna, omówione szczegółowo w rozdziale 17.

- ▶▶ **Polityka pieniężna** wykorzystuje zmiany w podaży pieniądza do zmiany stóp procentowych, aby pobudzić aktywność gospodarczą. Jeśli na przykład rząd decyduje się na obniżkę stóp procentowych, konsumenci pożyczą więcej pieniędzy, aby kupować domy i samochody. A wzrost konsumpcji pobudzi aktywność gospodarczą i pomoże gospodarce szybciej się rozwijać.
- ▶▶ **Polityka fiskalna** odnosi się do zwiększenia wydatków państwa lub zmniejszenia podatków w celu zwalczania recesji. Na przykład jeśli rząd kupuje więcej usług i dóbr, zwiększa się aktywność gospodarcza. Podobnie jeśli rząd obniża podatki, rosną dochody konsumentów (po opodatkowaniu). Nadwyżka dochodów, jeżeli zostanie wydana na dobra konsumpcyjne, napędza gospodarkę.

Pomysły Keynesa na przeciwdziałanie recesji w pierwszych dekadach po ich zdefiniowaniu wydawały się funkcjonować bez zarzutu. Jednak w latach siedemdziesiątych sytuacja uległa zmianie. Stało się jasne, że choć polityka fiskalna i polityka pieniężna są potężnymi narzędziami zwalczania recesji, mają też swoje ograniczenia.

Z tego powodu w rozdziale 17. opisuję również czynniki ograniczające efektywność polityki pieniężnej i polityki fiskalnej. Kluczową koncepcją są *racjonalne oczekiwania*. Wyjaśnia ona, jak *racjonalnie postępujący ludzie* często w reakcji na zmiany polityki zmieniają swoje zachowania w sposób, który ogranicza efektywność tych zmian. Tę koncepcję musisz zrozumieć, jeśli chcesz wyrobić sobie własne zdanie na tematy aktualnie poruszane w czasie debat o stanie polityki makroekonomicznej.

Kryzysy finansowe to recesje wywołane wtedy, gdy ważne instytucje finansowe nie mogą dotrzymać złożonych obietnic finansowych. Zdarza się to często wówczas, gdy konsumenci lub przedsiębiorstwa zaciągają zbyt wiele kredytów i w konsekwencji nie są w stanie spłacać zaciągniętych w bankach pożyczek. Czasami do kryzysu dochodzi wtedy, gdy rząd za bardzo się zadłuża, a potem nie może spłacić swoich obligatariuszy. W rozdziale 18. omawiam przyczyny i konsekwencje kryzysów finansowych.

Zrozumieć, w jaki sposób ekonomiści wykorzystują wykresy i modele

Ekonomiści lubią być logiczni i precyzyjni, dlatego często posługują się algebrą i matematyką. Lubią również prezentować swoje pomysły w łatwy do przyswojenia i intuicyjny sposób, co wyjaśnia, dlaczego tak często wykorzystują wykresy.

Wykresy wykorzystywane przez ekonomistów są niemal zawsze wizualizacjami modeli ekonomicznych. *Model ekonomiczny* jest matematycznym uproszczeniem rzeczywistości, pozwalającym skupić się na tym, co prawdziwie istotne, i pominąć masę niepotrzebnych szczegółów. Na przykład ekonomiczny model popytu konsumentckiego skupia się na tym, jak ceny wpływają na ilość dóbr i usług, które chcą nabyć ludzie. Oczywiście inne elementy, takie jak zmienność mody i indywidualne gusta, również wpływają na poziom popytu, jednak kluczowe znaczenie ma cena.

Aby nie doprowadzić do ataku paniki wywołanej widokiem wykresów wylewających się z kart tej książki, uznałem za stosowne poświęcić kilka stron na oswojenie Cię z tym, co napotkasz w kolejnych rozdziałach. Weź głęboki oddech — obiecuję, że nie będzie bolało.

Twój pierwszy model: krzywa popytu

Gdy ekonomiści analizują popyt, upraszczają cały proces, koncentrując się na cenach. Weźmy na przykład sok pomarańczowy. Jego cena ma zasadniczy wpływ na to, jaką ilość soku kupią ludzie. (I nieważne, jaka dieta jest akurat na topie — jeśli sok pomarańczowy będzie kosztował 50 zł za litr, znajdziesz sobie prawdopodobnie inną dietę). Z tego powodu pomocne jest abstrahowanie od innych czynników i skupienie się na tym, jak cena soku pomarańczowego wpływa na ilość, jaką chcą zakupić ludzie.

Wyobraźmy sobie, że ekonomiści ruszają w teren i zaczynają przepytować konsumentów, ile litrów soku pomarańczowego kupiliby miesięcznie przy założeniu wystąpienia trzech hipotetycznych cen: 10 złotych, 5 złotych i 1 złoty za litr. Wyniki takiego hipotetycznego sondażu prezentuje tabela 1.1.

TABELA 1.1. Liczba litrów soku pomarańczowego, jaką gotowi są zakupić konsumenci

Cena	Litry
10 złotych	1
5 złotych	6
1 złoty	10

Ekonomiści mówią o ilościach, jakie byliby skłonni nabyć konsumenci przy określonych cenach, jako o *wielkości popytu* czy też po prostu o *popycie*. Gdy spojrzysz na tabelę 1.1, stwierdzisz, że cena i wielkość popytu są do siebie *odwrotnie proporcjonalne*, co oznacza, że gdy jedna rośnie, to druga spada.

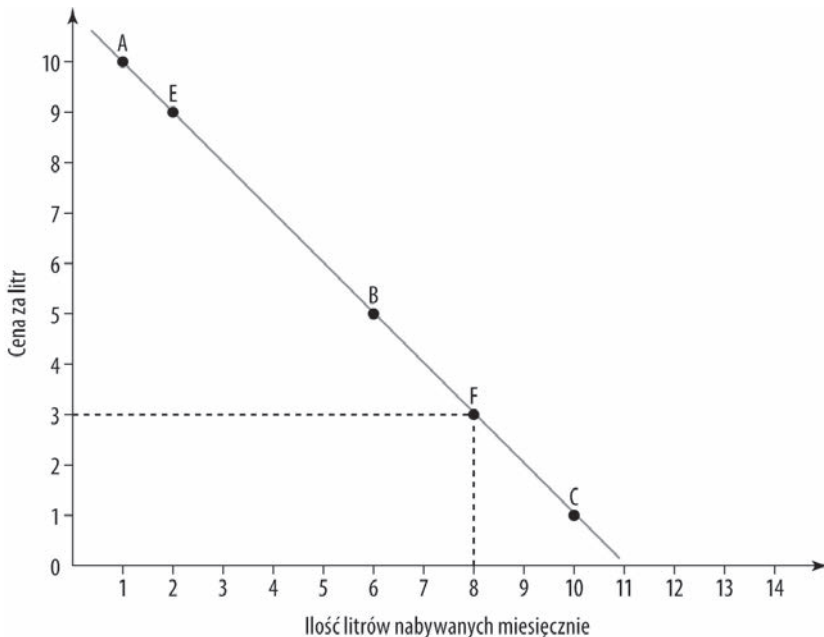
ZAPAMIĘTAJ

Ponieważ ta odwrotna zależność ceny i wielkości popytu jest tak bardzo uniwersalna i sprawdza się w przypadku niemal wszystkich produktów i usług, ekonomiści nazywają ją *prawem popytu*. Ale szczerze mówiąc, prawo popytu staje się o wiele bardziej zrozumiałe i interesujące, jeśli na nie *spojrzysz*, a nie tylko sobie je wyobrazisz.

Wykorzystanie danych do tworzenia krzywej popytu

Najlepszym sposobem *prezentacji* danych z tabeli 1.1 jest naniesienie ich na wykres. W typowym wykresie przedstawiającym krzywą popytu oś x to dane dotyczące ilości, a pionowa oś y zawiera dane dotyczące ceny jednostkowej.

Na rysunku 1.1 zaznaczyłem trzy punkty, nadając im nazwy A , B i C . Na osi poziomej na rysunku 1.1 znajduje się informacja o liczbie litrów soku, na jaką występuje popyt wśród konsumentów w ciągu miesiąca przy różnych poziomach cen. Na osi pionowej umieściliśmy ceny.

RYСУNEK 1.1.

Popyt
na sok
pomarańczowy

Punkt A jest graficzną reprezentacją danych zaczerpniętych z górnego wiersza tabeli 1.1. Mówi on nam tyle, że przy cenie 10 złotych za liter ludzie będą skłonni do kupienia miesięcznie zaledwie 1 litra soku pomarańczowego. Podobnie punkt B oznacza wielkość popytu wynoszącą 6 litrów soku miesięcznie przy cenie 5 złotych za liter, podczas gdy punkt C wskazuje, że przy cenie w wysokości 1 złotego za liter ludzie będą skłonni nabyć 10 litrów soku miesięcznie.

Zauważ, że połączyłem punkty A, B i C linią. Zrobiłem to dlatego, że przeprowadzający badanie ekonomiści zaproponowali respondentom tylko trzy hipotetyczne ceny. Gdyby dysponowali budżetem pozwalającym zapytać konsumentów o ich skłonność do zakupu przy każdej możliwej cenie (na przykład 8 złotych i 46 groszy za liter, 2 złote i 23 grosze za liter itd.), to na wykresie mielibyśmy nieskończoną liczbę kropek. Ponieważ jednak tego nie zrobiono, dokonujemy interpolacji, wykreślając prostą linię. Powinna ona umożliwić w miarę dobre oszacowanie wielkości popytu przy cenach, o które bezpośrednio nie zapytano w trakcie sondażu.

Linia prosta łącząca punkty na rysunku 1.1 to *krzywa popytu*. Wiem, że wcale nie jest krzywa, jednak dla uproszczenia ekonomiści używają tego terminu w odniesieniu do wszelkich naniesionych na wykres zależności między ceną a wielkością popytu, bez względu na to, czy przyjmują one kształt linii prostej, czy krzywej.

Ta linia — nieważne czy prosta, czy krzywa — pozwala wizualizować *odwrotnie proporcjonalną* zależność między ceną a wielkością popytu: gdy cena rośnie, popyt maleje. Ta cecha każe się domyślać, że krzywa popytu jest linią opadającą ku osi x.

Nieco uogólniając, można pokusić się o stwierdzenie, że nachylenie krzywej popytu pozwala szybko określić stopień intensywności zmiany proporcjonalnej ceny do liczby produktów. Jeśli krzywa popytu spada bardzo ostro, to od razu wiesz, że konieczna jest duża zmiana ceny, aby spowodować wzrost liczby kupowanych produktów. I przeciwnie, gdy krzywa jest bardzo płaska, nawet mała zmiana ceny spowoduje dużą zmianę liczby kupowanych produktów.

Rozwinięciem tych wniosków jest stwierdzenie, że krzywe popytu o zmiennym nachyleniu (to znaczy krzywe, które nie są idealnie prostymi liniami) mówią, że zależności między ceną a ilością również nie są ani proporcjonalne, ani stałe. W tych bardziej stromych częściach krzywych popytu zmiana ceny powoduje stosunkowo niewielką zmianę ilości nabywanych produktów lub usług. W innej, bardziej płaskiej części tych krzywych, zmiana ceny powoduje stosunkowo dużą zmianę popytu.

Wykorzystanie krzywej popytu do prognozowania

Graficzne przedstawienie krzywej popytu znacznie zwiększa również możliwość dokonywania szybkich prognoz. Linia prosta na rysunku 1.1 może być na przykład podstawą do stwierdzenia, że przy cenie 9 złotych za litr ludzie byliby skłonni do zakupu około 2 litrów soku pomarańczowego miesięcznie. Zaznaczyłem to miejsce na wykresie jako punkt *E*.

Załóżmy, że nie miałbyś możliwości zobaczyć rysunku 1.1 i widziałbyś tylko wartość tabeli 1.1. Czy wówczas mógłbyś szybko oszacować, ile soku miesięcznie byliby skłonni nabyć ludzie, gdyby jego cena wynosiła 3 złote za litr? Patrząc na drugi i trzeci wiersz tabeli 1.1, musiałbyś stwierdzić, że byliby skłonni nabyć od 6 do 10 litrów soku. Ale dokładniejsze wskazanie ilości wymagałoby sporo czasu i denerwującej algebry.

Natomiast wystarczy jeden rzut oka na rysunek 1.1, aby szybko ocenić, ile soku miesięcznie byliby skłonni nabyć ludzie, gdyby kosztował 3 złote za litr. Zaczynamy od „3” na osi pionowej i przesuwasz wzrok poziomo w prawo aż do punktu *F* na krzywej popytu, który znajduje się na wysokości odpowiadającej 8 litrom nabywanym miesięcznie. (Aby lepiej to unaocznić, na wykresie narysowaliśmy przerywane linie od obu osi do punktu *F*). Jak widać, wykres zamiast tabeli pozwala na znacznie prostsze prognozowanie.

Rysowanie własnej krzywej popytu

Spróbuj przeprowadzić proste ćwiczenie, w ramach którego trzeba wyznaczyć kilka punktów i połączyć je liniami. Wyobraźmy sobie, że rząd udostępnił raport naukowców, w którym pojawiają się wnioski, iż picie soku pomarańczowego powoduje obniżenie ciśnienia krwi, zmniejsza ryzyko zawału serca i wpływa na poprawę jakości życia seksualnego. Jak myślisz? Co stanie się w takiej sytuacji z popytem na sok pomarańczowy? Oczywiście powinien on wzrosnąć.

Aby zweryfikować tę hipotezę, nasza dzielna grupa ekonomistów po raz kolejny rusza w teren, aby przeprowadzić sondaż i zapytać ludzi, jaką ilość soku pomarańczowego będą skłonni zakupić w takiej sytuacji miesięcznie przy trzech hipotetycznych cenach: 10 złotych, 5 złotych i 1 złoty, podobnie jak w tabeli 1.1. Wyniki tego nowego sondażu przedstawiono w tabeli 1.2.

TABELA 1.2. Liczba litrów soku pomarańczowego, jaką konsumenci byliby skłonni miesięcznie nabyć po opublikowaniu raportu rządowego

Cena	Litry
10 złotych	4
5 złotych	9
1 złoty	13

Jeśli zdecydujesz się wykonać zalecane ćwiczenie, Twoje zadanie będzie polegało na naniesieniu tych odpowiedzi na wykres z rysunku 1.1, a następnie na połączeniu ich linią prostą. (Tak, możesz pisać po tej książce!).

Właśnie wykreśliłeś nową krzywą popytu. Odzwierciedla ona preferencje konsumentów zmienione po opublikowaniu raportu rządowego. Zwiększony popyt znajduje swój wyraz w fakcie, że w każdym przypadku ludzie są teraz skłonni kupić więcej soku niż wcześniej. Na przykład przy cenie 10 złotych za litr byliby teraz skłonni zakupić 4 litry miesięcznie, a nie 1 litr jak poprzednio.

Nadal oczywiście mamy do czynienia z odwrotnie proporcjonalnym stosunkiem ceny i wielkości popytu, co oznacza, że pomimo nowo odkrytych zalet prozdrowotnych soku pomarańczowego, które wpływają na wzrost skłonności do jego zakupu, cena nadal ma wpływ na ilość, jaką skłonni byliby nabyć konsumenci. Wzrost ceny nadal oznacza spadek wielkości popytu, a nawet nowa krzywa popytu opada ku osi poziomej.

Wykorzystaj narysowaną przez Ciebie krzywą popytu, aby oszacować, jaką ilość soku konsumenci byliby skłonni nabyć miesięcznie przy cenie rzędu 7 i 2 złotych za litr. Oszacowanie tego tylko na podstawie wcześniejszej tabeli może być trudne, jednak powinno okazać się znacznie łatwiejsze przy pomocy nowej krzywej popytu z wykresu.

Skorowidz

A

- Akerlof George, 235
aktywa, 294, 305
 finansowe, 376
 niepieniężne, 380
 rodzaje, 376
 spadek cen, 393, 394
 wzrost cen, 390, 391, 392
 zakup, 294
alokacja zasobów siły
 roboczej, 62
altruizm, 46
analfabetyzm, 30
analiza
 kosztów i korzyści, 50
 ograniczeń, 47, 48
 podaży i popytu, 130, 419
 zysków i strat, 50, 52
Arrow Kenneth, 420
asymetria informacji, 34,
 233, 235, 236, 237, 253, 412
 rozwiązanie problemu,
 237, 238, 240, 241, 242,
 243
 skutki, 235, 237

B

- bankructwo banku, 396
bańka
 cenowa, 386, 390
 aktywów, 390
 pęknięcie, 396
 powstawanie, 392

C

- Carlyle Thomas, 267
cena, 32, 38, 39, 69, 84
 biorca, *Patrz:* biorca ceny
 indeks, *Patrz:* indeks cen
 lepka, 36, 332, 344, 345,
 346, 362
 oddolnie, 368, 369

- spekulacyjna, 390
 pęknięcie, 390, 394,
 395, 396
 pompowanie, 391, 394
barter, 312, 320
Becker Gary, 422
bezrobocie, 30, 337, 344,
 362, 396
 wskaźnik, *Patrz:*
 wskaźnik bezrobocia
 zapobieganie, 403
bilans handlowy, 303
biorca ceny, 130, 131
błąd
 logiczny, 273
 poznawczy, 273
 przetwarzania
 logicznego, 273
 status quo, 278
 systematyczny, 268, 269
 uogólniania, 406
brak samokontroli, 280
brak rynku, 235
budżet
 ograniczony, 115
 zrównoważony, 301
 odgórnie, 368
 rozwiązanie problemu,
 345
maksymalna, *Patrz:* pułap
 cenowy
 malejąca, 146
 minimalna, 103, 105
 monopolisty, 179
 na poziomie kosztów
 średnich, 196
 nominalna, 325
 realna, 325
 regulowana, 194, 195, 196
 równowagi, 97, 102, 337
 rynkowa, 97, 102, 170, 419
spadek, 36
sztywna, 349
wpływ na kształt
 krzywej
 podaży, 92, 93, 100, 101
 popytu, 84, 85, 86, 87,
 88, 89, 100, 101, 123,
 124
 wsparcie, 106
zmiana, 322
zmowa, 202
cło importowe, 35, 307
Consumer Price Index,
 Patrz: indeks CPI
Corn Law, *Patrz:* ustawa
 zbożowa
cykl koniunkturalny, 332, 333
czynsz, 293, 294, 295

D

dążenie do szczęścia, 45, 46,
47, 110, 291, 306, *Patrz też:*
użyteczność
deadweight loss, *Patrz:* strata
społeczna zbędna
Debreu Gerard, 420
deficyt
budżetowy, 301, 312, 371,
373
handlowy, 304, 305, 307
deflacja, 313, 315, 321
demokracja, 29
dług
publiczny, 373
rolowanie, 374, 375
dobro
dyskretne, 159
komplementarne, 126
normalne, 85
podrządne, 85
prywatne, 230, 246
publiczne, 34, 234, 415
finansowanie, 244,
245, 246
niekonkurencyjność,
243, 244, 247
niewykluczalność,
243, 247
przykłady, 244
substytucyjne, 125, 126
wspólne, 229
dochód, 85
z działalności
gospodarczej, *Patrz:* zysk
z kapitału, *Patrz:* odsetki
z pracy, *Patrz:*
wynagrodzenie
z ziemi, *Patrz:* czynsz
dopłaty rolnicze, 84
dylemat więźnia, 203, 204,
205, 206
dla większej liczby
uczestników, 207
macierz korzyści, 204,
205, 206
dyskryminacja grupowa, 243

dźwignia finansowa, 394

E

Easterlin Richard, 275
edukacja, *Patrz:* szkolnictwo
efekt
elastyczności popytu, 125
framingu, 274, 276, 277
nadmiernej pewności, 273
pewności wstecznej, 273
posiadania, 278
potwierdzenia, 273
zewnętrzny, 222, 234
negatywny, 222, 224,
225, 228
pozytywny, 222, 226
efektywność, 179, 190
alokacyjna, 33, 58
produkcyjna, 33, 58, 70
egotyzm atrybucyjny, 273
ekologia, 414, *Patrz też:*
dobro wspólne
ekonomia, 27, 43
behawioralna, 35, 267,
269, 285
dobrobytu, 420
historia, 28
neoklasyczna, 267, 269,
274, 281
ekonomika zdrowia, 250
ekspansja, 332
ekspert, 239
eksport, 302
netto, 298, 302
ujemny, *Patrz:* deficyt
handlowy
elastyczność cenowa popytu,
Patrz: popyt elastyczność
cenowa
etyka, 46

F

filantropia, 245, 248, 412,
415
Fisher Irving, 328

Frank Robert, 275
Friedman Milton, 263, 421

G

Gammon Max, 263
GMP, 62, 64, 65, 66, 70
wybór punktu, 67
gospodarka
cykl koniunkturalny,
Patrz: cykl
koniunkturalny
faza
kurczenia,
Patrz: recesja
wzrostowa,
Patrz: ekspansja
kontrolowanie przez
państwo, 369, 384
mieszana, 75, 76
nakazowa, 71, 75, 79
obieg zamknięty, 292
ożywienie, 35
pobudzanie, 360, 420,
Patrz też: gospodarka
stymulacja
wzrost wydatków
państwowych, 371,
372, 374
pokryzysowa, 398
recesja, *Patrz:* recesja
równowaga, 348, 352,
353, 355, 363, 420
stabilna, 354
tymczasowa, 364
rynkowa, 75, 76, 79
stymulacja, 369, 370,
Patrz też: gospodarka
pobudzanie
nieudana, 368, 370,
375, 384
tradycyjna, 75
wolnorynkowa, *Patrz:*
system wolnorynkowy
gospodarstwo domowe, 292,
294
przychód, 292

gra w dyktatora, 283, 284
granica możliwości
 produkcyjnych, *Patrz:* GMP
Gutenberg Johannes, 247
gwarancja, 238

H

handel międzynarodowy, 35,
 304, 307, 414
hazard moralny, 242, 243
hedonistyczna bieżnia, 275
heurystyka, 270, 271, 273
hiperinflacja, 312, 316, 320
 weimarska, 317, 318
 wpływ na gospodarkę,
 316

I

import, 302
indeks
 cen, 323
 CPI, 322, 324, 325, 326
inflacja, 35, 121, 290, 311,
 313, 315, 321, 362, 368, 370,
 372, 374
 długotrwała, 421
 jako podatek, 321
 oczekiwana, 328, 329
 pomiar, 321, 323, 324
 presja, 370
 przyczyny, 316, 317, 318,
 383
 skutki, 316, 318, 319, 321,
 327, 374, 375
 tempo oczekiwane, 327
 zapobieganie, 376, 415
innowacje, 264
innowacyjność, 28, 70, 76, 413
interwencjonizm, 68, 69, 74,
 75, 415
 formy, 72, 73
 przykłady, 77
 wady, 73, 74
inwestycje, *Patrz:* wydatki
 inwestycyjne

K

Kahneman Daniel, 275
kapitalizm, 419
kapitał, 59
 deprecjacja, 300
 ludzki, 60
kartel, 201, 203,
 Patrz też: trust
 konkurencja, 207
 OPEC, 207, 208
 pozycja dominująca,
 209
 podział firmy
 dominującej, 210
 strategia, 206, 207, 208,
 209
Keynes John Maynard, 36,
 346, 348, 420
keynesizm, 348
kolejka, 103
kolonializm, 418
koncepcja
 ograniczonej
 maksymalizacji, 421
 stałego nakładu pracy,
 403
konkurencja, 32, 129, 413,
 419
 doskonała, 129, 141, 169,
 170, 200
 uwarunkowania, 129
monopolistyczna, 200,
 211, 212
 ceny, 212
 efektywność, 215
 wejście nowych firm,
 214
 wyjście firm, 215
zagraniczna, 405
konsument, 32
 zachowanie, 43, 44, 45
konsumpcja, *Patrz też:*
 wydatki konsumpcyjne
 funkcja, 352
 ograniczenie, 36

skłonność krańcowa,
 Patrz: MPC
wzrost, 36
konsumpcjonizm, 275
kontrakt dłużny, 390
kontrola wysokości
 czynszów, 84, 103, 104
koszt
 całkowity, 131, 144, 145
 monopolisty, 186
 średni, 137, 138
krańcowy, 55, 138, 139,
 140, 142, 143, 149, 184,
 407
 pracy, 407
 produkcji, 363, 365
 jednostkowy, 32
 przepadły, *Patrz:* koszt
 utopiony
 społeczny, 229
 stały, 133, 134, 148, 184,
 404
 całkowity, 140
 średni, 137, 138
 utopiony, 53
 utraconych korzyści, 47,
 49, 65, 132, 133
 zmienny, 133, 134, 136, 184
 całkowity, 140
 średni, 136, 137, 138
koszyk dóbr, 322, 323
 cena, 323
 wady, 326
kotwiczenie, 277
kredyt, *Patrz:* pożyczka
Krezus, 314
krótkowzroczność, 279, 281
kryptowaluta, 313
kryzys, 316
 finansowy, 37, 389, 393
 początek, 390, 391,
 392, 393
 walutowy, 389
krzywa
 kosztów krańcowych, 139,
 143, 151
 monopolisty, 212, 213

krzywa

prywatna, 223
społeczna, 223

możliwości

produkcyjnych, 62

podaży, 83, 91, 92, 96,

97, 220, 221, 419

nachylenie, 92

przesunięcie, 93, 94,
101, 166, 167, 223

rynkowa, 130

zagregowanej

długookresowa, 336,
363

zagregowanej

krótkookresowa,
339, 361

popytu, 39, 83, 86, 96,

97, 109, 182, 220, 221,
419

indywidualna, 130

o zmiennym

nachyleniu, 40

prognozowanie, 40

przesunięcie, 100,

Patrz: popyt

przesunięcie

rynkowa, 130

zagregowanego, 336,
345, 367

zależności, 125

przychodów krańcowych,

143, 144, 149, 150, 151,

179, 182, 186

monopolisty, 180, 182,
188, 191

kupowanie pod wpływem

impulsu, 269

kurs walut, 36, 408

L

leseferyzm, 76, 348

lobbing, 73, 74

Lucas Robert, 423

luzowanie ilościowe, 387

M

macierz korzyści dylemat

więźnia, 204, 205, 206

majątek, 294, *Patrz też:*

aktywa

makroekonomia, 31, 32, 35,

289, 298, 369, 371, 420

Malthus Tomasz, 404

marginal propensity to

consume, *Patrz:* MPC

marginalizm, 406

Marks Karol, 418

Marshall Alfred, 419

merkantylizm, 418

mikroekonomia, 31, 32

perspektywa

długoterminowa, 149,

151

krótkoterminowa, 148,

149, 150

model

ekonomiczny, 37

Keynesa, 36, 346, 348,

349, 352

punkt równowagi, 353,

354, 355

podaży i popytu, 83, 84,

419

punkt równowagi, 97,

100

rodzin jako jednostek

ekonomicznych, 422

zachowania przestępcy w

oparciu o dokonywaną

przez niego analizę

kosztów i korzyści,

423

monopol, 33, 127, 129, 164,

177, 180, 188, 234, *Patrz też:*

kartel

bankructwo, 187, 192,

194, 196

zapobieganie, 196

efektywność

produkcyjna, 190

korzyści, 191, 192

naturalny, 192, 193

ochrona patentowa, 191,

Patrz też: patent

regulowanie, 193, 197, 412

narzucanie ceny, 194,

195, 196

narzucanie

minimalnego

poziomu produkcji,

194

rentowność, 186

rozbijanie, 193, 197, 210

skutki szkodliwe

społecznie, 178, 189

subsydiowanie kosztów

produkcji, 193, 196, 197

mózg, 270

ewolucja, 270

modułowość, 272

MPC, 299

myopia, 279, 281

N

nadprodukcja, *Patrz:*

produkcja nadwyżka

nadwyżka

budżetowa, 301

całkowita, 159, 163, 164,

167, 168

handlowa, 304

konsumenta, 159

dla dóbr ciągłych, 161

dla dóbr dyskretnych,

159, 160

producenta, 162

następstwo, 405

National Income and Product

Accounts, *Patrz:* NIPA

niedobór, 31, 32, 43, 226

opieka medyczna, 249,

260

subsydia, 228

niewidzialna ręka, 33, 47,

158, 219, 221, 412, 418, 420

NIPA, 290

NX, *Patrz:* eksport netto

O

obligacje, 302, 373, 374, 379
cena, 380
oprocentowanie, 375
refinansowanie, 374
skup, 382
sprzedaż, 382
stopa zwrotu, 380
wykup po cenie
 nominalnej, 379
 zerokuponowe, 379
obowiązek szkolny, 30
oczekiwanie racjonalne,
 368, 369, 375, 383, 423
odsetki, 293, 294, 295,
 Patrz też: stopa procentowa
oligopol, 33, 164, 200, 234,
 Patrz też: kartel
 konkurencja, 201, 202
 współpraca, 200, 201
omerta, 206
operacja otwartego rynku,
 381, 386
opieka
 medyczna, 34, 73, 249,
 Patrz też: system opieki
 zdrowotnej
 bezpłatna, 259
 finansowanie, 250, 251
 innowacje, 264
 zdrowotna, *Patrz:* opieka
 medyczna

P

patent, 29, 76, 78, 177, 191,
 248, 413
 ograniczenia, 248
pieniądz, 313, 376
 dewaluacja, 320
 dodruk, 312, 313, 316,
 372, 374, 376
 zapobieganie, 376
 fałszerstwa, 76, 314
 fiducjarny, 315, 377
 funkcje, 319
 historia, 312

jako jednostka
 obrachunkowa, 320
jako środek
 gromadzenia wartości,
 319
 płatności
 odroczone, 320
 wymiany, 320
nadmiar, 380
papierowy, 314, 315,
 Patrz też: banknot
parytet kruszcowy, 315,
 376
 wady, 376
podaż, *Patrz:* podaź
 pieniądza
 wartość, 314
PKB, 35, 44, 290, 301, 351, 396
 składowe, 291, 297, 298
 usługi niewliczane, 291,
 295
 wzrost, 290, 291, 297
płaca, *Patrz:* wynagrodzenie
płatności kuponowe, 379
podatek, 73, 164, 166, 167,
 169, 244
 inflacyjny, 321
 dochodowy, 408
 podnoszenie, 372, 373
podaż, 32, 84, 91, 130, 419
 czynniki, 92, 100, 101
 doskonale
 elastyczna, 95, 96
 nieelastyczna, 95
 ilość równowagi, 97
 krzywa, *Patrz:* krzywa
 podaży
 nadwyżka, 98
 żywności, 105
pieniądza, 76, 313, 321,
 375, 377, 421
 nadmierna, 380
 regulacja, 381
skup przez państwo, 106
spadek, 101
wzrost, 101
zagregowana, 331

polityka

fiskalna, 31, 35, 36, 290,
 359, 360, 362, 363, 371,
 399, 421
 ograniczenia, 37
inflacyjna, 317
pieniężna, 31, 36, 290,
 318, 359, 360, 362, 363,
 370, 375, 377, 381, 382,
 399, 420, 421
 ograniczenia, 37, 376
 poluzowanie, 386
podatkowa, *Patrz:*
 polityka fiskalna
pomoc żywnościowa, 105
popyt, 32, 38, 39, 72, 84, 130,
 419
 czynniki, 85, 86, 87, 88,
 89, 100, 101, 122
 elastyczność
 cenowa, 89, 90, 125
 krzyżowa, 125
 krzywa, *Patrz:* krzywa
 popytu
 na pieniądź, 313, 314, 315,
 321
 nadmierny, 380
 nadwyżka, 99, 350
 spadek, 350
 wzrost, 100
 zagregowany, 331, 336,
 338, 367
 malejący, 334
 pobudzanie, 360, 362,
 363, 371
postęp technologiczny, 247,
 412
poziom satysfakcji, 32
pożyczka, 396
 hipoteczna, 390, 392,
 395
 opłacalność, 300
 zabezpieczenie, 391
praca, 59
pracownik
 niewykwalifikowany, 60
 wykwalifikowany, 60

- pracownik
wynagrodzenie,
Patrz: wynagrodzenie
wyzysk, 72
- prawo
autorskie, 76, 78, 413
niezamierzonych
konsekwencji, 409
patentowe, 29, 76, 413
popytu, 38, 257
własności, 33, 76, 219, 414
intelektualnej, 77, 413
ograniczenia, 222
przemysłowej, 413
źle sformułowane,
228, 230
- presja inflacyjna, 370
- produkcja, 422
czynniki, 59
granica możliwości,
Patrz: GMP
limit, 59
nadwyżka, 222, 224
szkody, 223, 224, 225
- poziom
optymalny dla
monopolisty, 184,
185, 186
optymalny społecznie,
158, 159, 187, 220,
221, 224, 225, 228
regulowany, 194
zbyt niski, *Patrz:*
niedobór
- poziom maksymalny, 333
w warunkach pełnego
zatrudnienia, 333, 334,
356, 360, 363
wstrzymanie, 149, 150, 151
- produkt
cena, *Patrz:* cena
krajowy brutto,
Patrz: PKB
zróźnicowanie, 211
- produktywność, 408
krańcowa, 134
- protekcjonizm państwowy,
405
próg rentowności, 132
przedsiębiorczość, 59
przedsiębiorstwo, 32, 127,
292, 294
cel, 128
efektywność,
Patrz: efektywność
wchodzenie na rynek,
171, 172, 214
wychodzenie z rynku,
171, 174, 215
- przeludnienie, 404
- przewaga
absolutna, 309
komparatywna, 307, 308
- przychód, 132
całkowity, 131, 144, 145
monopolisty, 182, 186
- gospodarstwa
domowego, 292
krańcowy, 142, 149, 179,
181, 182
monopolisty, 179, 182,
188, 191
- przyczynowość, 405
- przyrost naturalny, 404
- pułap cenowy, 103, 104, 164,
165
- ## Q
- QE, *Patrz:* luzowanie
ilościowe
- quantitative easing,
Patrz: luzowanie ilościowe
- ## R
- rachunek dochodu
i produktu narodowego,
Patrz: NIPA
- racjonalność, 268
- recesja, 31, 35, 36, 37, 301,
316, 318, 332, 362, 389
definicja, 348
- po pęknięciu bańki
spekulacyjnej, 390,
397, 398
- początek, 331
- przyczyny, 346, 348,
349, 396, 397
- skutki, 344, 345
- w USA w latach
2007 – 2009, 386, 389,
398
- wielki kryzys, 347, 376,
420, 421
- zwalczanie, 36, 356, 359,
360, 362, 372, 420
- reklama, 246, 276
- reputacja, 238
- rewolucja, 419
przemysłowa, 29
- Ricardo David, 307, 418
- Robinson Joan, 212, 214, 360
- rolnictwo dopłaty, *Patrz:*
dopłaty rolnicze
- równanie Fishera, 328
- równowaga, 97, 98
- rynek, 69, 70
amoralny, 72
brak, *Patrz:* brak rynku
- rynek
czynników produkcji,
294
elastyczność, 407
finansowy, 294, 295
konkurencyjny, 70
efektywność, 156, 157
wolny, 153, 154, 155
- obligacji, 379
- oligopolistyczny,
Patrz: oligopol
- otwarty operacja,
Patrz: operacja
otwartego rynku
- reklam, 246
- równowaga, *Patrz:*
równowaga rynkowa
- stabilność, 407
- towarów i usług, 295
- ubezpieczeń, 239, 253

hazard moralny, 242, 243
selekcja negatywna, 241
szacowanie ryzyka, 240, 241, 242
zdrowotnych, *Patrz:*
ubezpieczenie zdrowotne
używanych samochodów, 236
wrażliwy, 407
zawodność, 34,
Patrz: zawodność rynku
ryzyko
inwestowania, 29
założenia firmy, 129

S

Samuelson Paul, 421
selekcja negatywna, 241, 242, 251
zapobieganie, 252, 253, 255
Sherman Antitrust Act,
Patrz: ustawa Shermana
short-run aggregate supply curve, *Patrz:* krzywa podaży zagregowanej krótkookresowa
siła robocza, 59, 62
Smith Adam, 33, 46, 158, 219, 281, 418
niewidzialna ręka rynku,
Patrz: niewidzialna ręka
Solow Robert, 422
spółka z ograniczoną odpowiedzialnością, 29
sprawiedliwość, 282
SRAS, *Patrz:* krzywa podaży zagregowanej krótkookresowa
standard życia, 30, 325,
Patrz tż: dążenie do szczęścia, użyteczność

stawka podatku dochodowego, 408
stopa
procentowa, 35, 36, 44, 300, 375, 381
nominalna, 327, 328
poziom równowagi, 378, 379
realna, 327, 328, 421
regulowanie, 375, 377, 382
wzrost, 301
zerowa, 301
zwrotu
malejąca, 135, 136, 137
rosnąca, 135, 136
strata, 132, 146, 147
ekonomiczna, 132, 133
monopolisty, 186
społeczna zbędna, 164, 165, 166, 167, 169
strategia dominująca, 205, 206
strumień, 294
subsytia, 73, 228, *Patrz też:* monopol subsydiowanie kosztów produkcji
synteza neoklasyczna, 421
system
bankowy, 397
cenowy, 69
demokratyczny, 79
ekonomiczny, 79
emerytalny, 404
fiducjarny, *Patrz:* pieniądź fiducjarny
miar i wag, 76
opieki zdrowotnej, 256,
Patrz też: opieka medyczna
Kanada, 255, 260
Singapur, 256, 261, 262, 263
USA, 255, 259, 260, 262, 264
Wielka Brytania, 255, 259, 262, 263

polityczny, 79
wolnorynkowy, 68, 69, 74
wady, 72
zarządzania zapasami, 341
szkolnictwo, 30, 73, 77, 78, 413

T

technologia, 77, *Patrz też:* innowacje, innowacyjność
teoria
gier, 203
dylemat więźnia, *Patrz:* dylemat więźnia koncepcji użyteczności krańcowej, *Patrz:* użyteczność krańcowa perspektywy, 274, 275
pieniądza ilościowa, 315, 418, 421
przewagi
komparatywnej, 418
tezauryzacja, 319
tragedia wspólnego pastwiska, 228, 229
zapobieganie, 230
trust, 210

U

ubezpieczenie, *Patrz też:* rynek ubezpieczeń grupowe, 253
zdrowotne, 250, 251, 259
ograniczenia, 251
selekcja negatywna, 251, 252
uczciwość, 282
uogólnianie, 406
ustawa
Shermana, 210
zbożowa, 307
użyty, 111

użyteczność, 32, 45, 110, 111, 421
jednostka, 111
kardynalna, 111
krańcowa, 50, 112, 119
maksymalizacja, 115, 116, 117, 118, 119, 120, 121, 124
malejąca, 50, 52, 111, 113, 118, 120, 122
ujemna, 113
porządkowa, 111
ujemna, 50

W

walka konkurencyjna, 33
Wannamaker John, 276
warunek wstrzymania produkcji, 149, 150, 151
własność prywatna, 230, 246
wskaźnik
bezrobocia, 361
CPI, *Patrz:* indeks CPI
wsparcie cenowe, 106
wstrząs, 331, 334
popytowy, 340
negatywny, 340, 343, 344, 345, 361, 362
pozytywny, 338
skutki, 335
długookresowe, 335, 342, 343
krótkookresowe, 335, 339, 342, 343
wybór, 58
wydatki
autonomiczne, 352
faktyczne, 350, 351

indukowane, 352
inwestycyjne, 298, 300, 301, 382
planowane, 352
konsumpcyjne, 298, 382
planowane, 350, 351
wykres, *Patrz też:* krzywa GMP, 62
wymieranie gatunków, 230
wynagrodzenie, 293, 295, 344, 362
lepkość
oddolna, 368
odgórna, 368, 370
nominalne, 366
podwyżka, 363
realne, 365, 366, 367, 369, 370
wynalazca, 30
wyprzedaż, 99
wzrost gospodarczy, 31, 290, 412

Z

zachowania konsumenckie, 43, 44, 45
zakupy
państwowe towarów i usług, 298
pod wpływem impulsu, 269
zapasy, 349
poziom
docelowy, 349
dostosowywanie, 350, 355, 356
zbyt niski, 349, 350
zbyt wysoki, 349, 350

zasada
malejących korzyści, 31, 32, 59, 60, 61
nisko wiszącego owocu, 60
równoważenia popytu i podaży, 32
zasoby
alokacja, 69, 71
klasyfikacja, 59
ludzkie, 59
naturalne, 30, 59
ograniczone, 58
zawodność rynku, 233, 234
ziemia, 59, 293, *Patrz też:* zasoby naturalne
zjawisko malejących korzyści, 418
złudzenie planowania, 274
zmowa cenowa, 202
zysk, 131, 132, 146, 293, 294, 295
ekonomiczny, 132, 133, 170
firmy konkurencyjnej, 187, 188
krańcowy, 55
księgowy, 132
maksymalizacja, 128, 178, 184, 188, 193
monopolisty, 185, 187, 188, 193

PROGRAM PARTNERSKI

— GRUPY HELION —

1. ZAREJESTRUJ SIĘ
2. PREZENTUJ KSIĄŻKI
3. ZBIERAJ PROWIZJĘ

Zmień swoją stronę WWW w działający bankomat!

Dowiedz się więcej i dołącz już dzisiaj!

<http://program-partnerski.helion.pl>

GRUPA
Helion

Poznaj naukę o dobrobycie

W tej książce znajdziesz wszystko, czego potrzebujesz, aby zrozumieć naszą szybko rozwijającą się gospodarkę, a także podstawy ekonomiczne, które nigdy się nie zmieniają. Jak najlepiej walczyć z ubóstwem? Jak państwo może wpływać na poziom zatrudnienia oraz wzrost wynagrodzeń? Jak chronić środowisko i gatunki zagrożone wyginięciem? Znajdziesz tu odpowiedzi na te pytania — i wiele więcej! A wszystko opisane prostym, przystępnym językiem.

W książce:

- Fascynująca podróż w świat ekonomii behawioralnej
- Mechanizmy popytu i podaży
- Wykorzystanie polityki fiskalnej i monetarnej do walki z recesją
- Teoria gier i tajemnice współpracy

Dr Sean Masaki Flynn

— assistant professor of economics w Scripps College w Claremont w Kalifornii. Specjalista do spraw ekonomii behawioralnej, konsultant stacji radiowych i telewizyjnych — współpracuje z redakcjami NPR, ABC, Fox Business i „Forbesa”.

Cover Image: © af_istocker / iStockphoto

dla
bystrzaków

Cena 59,00 zł

ISBN 978-83-283-9591-6

9 788328 395916